

Таким чином, можна дійти висновку, що фактично вивчення життєдіяльності В.М. Фідоровського розпочалося лише з проголошенням незалежності України. Поодинокі спроби були здійснені миколаївськими істориками і в роки перебудови. Однак при цьому дослідники зіткнулися з величезними труднощами, зокрема більшість матеріалів про нього було знищено після арешту та розстрілу. Втім, сучасним дослідникам поступово вдається дослідити раніше заборонені теми та зібрати певний історичний матеріал.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Багмет М., Філонов Л. Про першого червоного ректора / М. Багмет, Л. Філонов // Південна правда, 1989. – 1 жовтня. – С. 2.
2. Репресоване краєзнавство (20 – 30-і роки) / Ін-т історії України, Всеукр. спілка краєзнавців, М-во культури України; Ред. кол.: П. Т. Тронько (голова) та ін. – К.: Рідний край, 1991. – С. 356
3. Шкварець В. П. Історія України в особах. – Частина друга. / В. П. Шкварець. – Миколаїв, 1993. – С. 343 – 348.
4. Павлік І. С. Історія Миколаївщини / І. С. Павлік, П. М. Тригуб, О. В. Білюк. – Миколаїв: Видавництво УДМУ, 1996. – С. 98.
5. Освіта на Миколаївщині у XIX – XX ст. Історичні нариси. / ред. І.С. Павлік. – Миколаїв, 1997. – С. 146
6. Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського: віхи історії (1913 – 2008) [Текст] / упор. В. Д. Будак [та ін.]. – Миколаїв: Фірма “Іліон”, 2009. – С. 16.
7. Стременецька В. О. Українізація у Миколаївському інституті народної освіти у 1920-ті роки / Українська державність: проблеми історії, права, економіки, мовознавства, філософії, політології та культури. Збірник наукових праць. В 2-х томах. / В.О. Стременецька. Т. 1. – Миколаїв – Одеса: Тетра, 2001. – С. 12 – 17.
8. Там само. – С. 16.
9. Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929 – 1941) / В. Марочко, Г. Хіллінг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
10. Там само. – С. 159 – 160, 184.
11. Там само. – С. 159 – 160.
12. Херсонський державний університет. Історичний нарис (1917 – 2007) / Уклад.: Беляєв Ю.І., Мішуков О.В., Федяєва В.Л., Самсакова І.В. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – С. 9, 11, 22.
13. Миколаївський державний університет [Текст]: іст.нарис, 1913 – 2003 / Уклад.: Я.І. Журецький, І.С. Павлік, Л.В. Старовойт; Голов. ред. В.Д. Будак. – К.: Златограф-дизайн, 2003. – С. 120.
14. Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: бібліографічний довідник / Голова редкол. проф. М.В. Поляков. – Д.: Вид-во ДНУ, 2008. – С. 519 – 520.
15. Історія Дніпропетровського національного університету / Голова редколегії проф. М.В. Поляков. – Д.: Вид-во ДНУ, 2008. – С. 64 – 65, 102.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Авраменко Олексій Ігорович - аспірант кафедри історії України МНУ ім. В.О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: розвиток історичної науки на Півдні України; діяльність видатних українських істориків минулого.

УДК 373,2 (09)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ВІДБУДОВНИЙ ПЕРІОД

Наталія БІДЕНКО (Кіровоград)

У статті розкривається історія становлення й розвитку системи суспільного дошкільного виховання, основні тенденції цього процесу та фактори, що на нього впливали.

Ключові слова: суспільне дошкільне виховання, дитячі садки.

В статье раскрывается история становления и развития системы общественного дошкольного воспитания, основные тенденции этого процесса и факторы, которые на него влияли.

Ключевые слова: общественное дошкольное воспитание, детские сады.

The article is devoted to the system of public pre-school uh-bringing, its formation and development. The main tendencies and factors influenced on this process are characterized. The development of the net of establishment for children under school age is described. Statistics are given.

Keywords: public pre-school education.

Суспільне дошкільне виховання в Україні має більш ніж столітню історію. Пройдений шлях є досить складним, суперечливим і насиченим подіями. Здійснення його історико-педагогічного

дослідження дає можливість побачити певні закономірності й обумовленості, визначити загальні тенденції.

Огляд історико-педагогічних джерел показав, що розвиток суспільного дошкільного виховання у відбудовний період недостатньо розглянутий та висвітлений. Дослідження історії дошкільного виховання в Україні активізувалося лише в 90-ті роки. З'явилося відносно багато дисертацій, присвячених різним періодам, регіонам, проблемам, персоналіям: Т. Головань, С. Дитківська, О. Донченко, Т. Куліш, М. Мельничук, З. Нагачевська. Проте, ці дослідження цілісної картини становлення та розвитку суспільного дошкільного виховання у відбудовний період не відтворюють.

Метою нашої статті є простежити динаміку змін мережі закладів суспільного дошкільного виховання в період війни та в повоєнні роки.

Друга світова війна була тяжким випробуванням для всіх народів СРСР. 1941 р. німецько-нацистським загарбникам вдалося захопити значну частину території України. З початком війни частина населення та матеріальних цінностей, державні установи, у тому числі й установи народної освіти, були евакуйовані.

Підготовка до нового 1941/42 навчального року надзвичайно ускладнилася. З працівників народної освіти створювалися оперативні групи, які керували евакуацією дітей дошкільних закладів, шкіл-інтернатів та вихованців дитячих будинків. Під час евакуації вдалося вивезти дещо із обладнання закладів освіти. З України багато дітей відправили в РРФСР, Грузію, Туркменістан, Казахстан, Вірменію, Узбекистан, Таджикистан. Сюди ж були перевезені й промислові підприємства, фабрики заводи та їхнє обладнання. Але у зв'язку із швидким наступом німецько-нацистських загарбників не змогли вивести всіх дітей як шкільного, так і дошкільного віку. Основна маса дошкільнят залишилися на окупованій території [2, арк. 83].

Перед нападом на СРСР гітлерівці розробили план освітньої політики на території Східної Європи. З листа Гімлера від 28. 05. 1940 р. ми знаємо, що, говорячи про розвиток освіти, передбачалося: "Для ненімецького населення Східної Європи не повинно бути вищих шкіл. Для них досить чотирирічної народної школи. Метою навчання в цій народній школі мали бути проста лічба, щонайбільше до 500, уміння розписатися, переконання, що Божа заповідь полягає в тому, щоб коритися німцям, бути чесним, старанним і слухняним" [3, арк. 14].

Ці риси характеру, на їх думку, потрібно було виховувати з раннього дитинства. Дошкільнят у сільській місцевості виховували, в основному в сім'ї. До початкової школи записували дітей шести – семи років. З перших класів їм намагалися прищепити повагу до окупантів. Складалися відповідні тексти для читання та диктанти. Восени 1941 р. в тяжких умовах окупації навчання в школах почалося тільки в деяких районах Чернігівської, Сумської, Донецької областей, які контролювалися партизанськими загонами. В оточених містах Одесі та Севастополі заняття з учнями шкіл нерідко проходили в бомбосховищах. Там же діти дошкільного віку перебували більшу частину часу. Потрібно сказати, що в роки війни значно ускладнилася робота в дошкільному вихованні. Багато дитячих садків було зруйновано під час бомбардувань. Приміщення забиралися німцями під господарські потреби. Наприклад, будівля на розі вулиць Фрунзе та Паризької комуни в Полтаві, де перебував дошкільний заклад, була цікава не тільки за своєю архітектурою, а й історією. А в роки Великої Вітчизняної війни німці зробили тут штаб 6-ої та 8-ої армій генерала Паулюса. Коли Гітлер у 1942 році приїжджав до Полтави, він виголошував промову з балкона цього будинку [4, л. 83].

Протягом війни німецько-фашистські окупанти заподіяли великої шкоди народній освіті України. Вони знищили багато дітей, молодих вчителів, працівників органів народної освіти, учених. Зруйнували і напівзруйнували 18 156 шкільних приміщень, 444 дитячі будинки, 267 дитячих садків [Там же, л. 28].

На окупованій території фашистська політика винищення народу України передбачала не лише фізичну розправу, а й духовне зубожіння. В містах подекуди створювалися й дитячі садки, оскільки матері змушені були працювати, щоб утримувати родину, яка залишилась без годувальника. Постійні заняття з дітьми дошкільного віку проводились у містах, які перебували в облозі, – у Севастополі та Одесі. В умовах воєнного стану освітянські заклади не мали сталого фінансування, програм та підручників, тому працювали нерегулярно. Бракувало педагогічних кадрів. Представників інтелігенції часто заарештовували як заручників у відповідь на партизанські напади на німецьких вояків.

У роки війни ускладнилася робота в дошкільному вихованні й на територіях не зайнятих німцями, куди були вивезені дошкільнята. Воєнна розруха позначилась і тут. Адже саме ці регіони несли економічний тягар ведення війни. У прифронтовій зоні та в тилу велика кількість приміщень дитячих дошкільних закладів була переобладнана під госпіталі, казарми, військово-призовні пункти. При евакуйованих підприємствах створювалися нові дошкільні заклади, у яких широкого застосування набули цілодобові групи. Це було пов'язано з тим, що в роки війни значно збільшився робочий день батьків. Виникли нові види установ – дошкільні інтернати й дитячі будинки для дітей, які були перевезені з інших регіонів або втратили батьків під час війни. Незважаючи на великі труднощі воєнного часу, у центральній педагогічній пресі (журнали “Советская педагогика” та “Дошкольное воспитание”) публікувалися статті на теми виховання дітей дошкільного віку. Ці статті допомагали в діяльності практичних працівників усіх радянських республік. Проводилася також певна робота з вивчення й узагальнення досвіду найкращих вихователів та дитячих садків.

Під час Великої Вітчизняної війни та в перші повоєнні роки основними криміногенними умовами були безпритульність і бездоглядність підлітків, а також важке матеріальне становище країни. Постановою РНК СРСР від 23 січня 1942 року “Про влаштування дітей, які залишилися без батьків” було передбачено створення при виконкомах місцевих рад комісій із влаштування дітей, які залишилися без батьків, розширення дитячих будинків, приймальників-розподільників, організацію суворовських шкіл.

У роки війни сотні тисяч дітей дошкільного віку втратили батьків, їм потрібно було забезпечити нормальні умови життя, виховання та навчання. 1942 р. Рада Народних Комісарів (РНК) СРСР прийняла постанову “Про заходи із боротьби з безпритульністю серед дітей”, згідно з якою було створено мережу дитячих будинків. Підтримуваний державою, поширився рух усиновлення дітей-сиріт; працювали численні інтернати, групи з продовженим днем. З метою охорони та зміцнення здоров'я дітей було відкрито дитячі їдальні та дитячі майданчики.

Зміни у сімейному праві стосувалися насамперед посилення охорони дитинства й материнства. Деякі постанови союзного та українського урядів спрямовувалися на влаштування та надання допомоги дітям-сиротам. Це Постанови РНК УРСР від 15 лютого 1942 р. “Про влаштування дітей, які залишилися без батьків”; РНК СРСР від 15 червня 1943 р. “Про посилення заходів боротьби з дитячою безпритульністю і хуліганством”; РНК УРСР від 27 березня 1943 р. “Про організацію допомоги дітям, батьки яких загинули у боях з німецько-фашистськими окупантами, замордовані або розстріляні фашистськими загарбниками під час окупації районів УРСР”; РНК СРСР від 30 липня 1944 р. “Про заходи боротьби з бездоглядністю і безпритульністю дітей в Українській РСР” [5, с. 11].

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 8 вересня 1943 р. вдосконалювався порядок усиновлення. У 1943 році прийнято постанову про створення санаторних дитячих садків, у яких діти з ослабленим здоров'ям забезпечувались необхідним харчуванням та постійним медичним доглядом. Тут діти перебували цілодобово протягом 3 – 6 місяців. Навіть у часи розрухи дітей забезпечували посиленням харчуванням і постійною медичною допомогою. Педагогічна робота в цих установах проводилася з урахуванням стану здоров'я дітей.

Згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 липня 1944 р. збільшувалася державна допомога вагітним жінкам, багатодітним та самотнім матерям, установлювалося почесне звання “Мати-героїня” – державна нагорода СРСР, орден, яким нагороджувалися багатодітні матері одночасно з присвоєнням однойменного почесного звання. Звання й орден засновані Указом Президії Верховної Ради СРСР 8 липня 1944 року. Згідно з “Положенням про звання “Мати-героїня” воно присвоювалося з одночасним нагородженням орденом матері, що народила й виховала 10 і більше дітей, після досягнення останньою дитиною віку 1 року та наявності в живих решти дітей цієї матері.

Одночасно з орденом, “Мати-героїня” були впроваджені “Медаль материнства” та орден “Материнська слава” – державна нагорода СРСР, орден, яким нагороджувалися багатодітні матері, які народили та виховали 7, 8 або 9 дітей. Орден заснований Указом Президії Верховної Ради СРСР 8 липня 1944 року.

Статут ордена затверджений Указом Президії Верховної Ради СРСР від 18 серпня 1944 року. У Статут ордена були внесені зміни й доповнення Указами Президії Верховної Ради СРСР від 16 грудня 1947 року, від 28 травня 1973 року й від 28 травня 1980 року [6, с. 18].

За роки війни значно змінилася демографічна ситуація. Зменшилася народжуваність дітей, багато їх загинуло. А тому 1944 р. вийшов указ Президії Верховної Ради СРСР “Про збільшення державної допомоги вагітним жінкам, багатодітним та самотніми матерями”. Для останніх вартість перебування дитини в дитячому садку становила 50 % від загальної платні. Дітей самотніх матерів влаштовували в дитячі садки поза чергою.

Розвитку й поліпшенню дошкільного виховання сприяла постанова РНК СРСР “Про заходи із розширення мережі дитячих установ і поліпшення медичного й побутового обслуговування жінок і дітей”, прийнята 1944 р.

1945 р. було розроблене “Керівництво для вихователя дитячого садка”. Цей документ разом із новим “Статутом дитячого садка”, затвердженим в 1947 р. народним комісаріатом освіти УРСР, сприяв поліпшенню організації, змісту й методики роботи дитячих установ України [7].

У післявоєнний період гостро стояло питання фінансового забезпечення системи освіти. Коштів, які держава виділяла на її відродження, було замало. Тому головним завданням народної освіти того часу – це створення елементарних умов для навчання й виховання дітей, відбудова дитячих садків, шкіл, навчальних педагогічних закладів.

Надзвичайно важливим завданням у повоєнні роки було охоплення всіх дітей дошкільного віку (за бажанням батьків) дошкільними закладами. З 1940 по 1958 р. кількість дошкільних закладів зросла з 46031 до 63534. З 1949 р. спеціальним указом платню за утримання дітей у дошкільних закладах для деяких категорій громадян зменшено на 50 %. Водночас уживалися заходи щодо поліпшення соціального й матеріального стану жінок.

Протягом 40-х – 50-х років розробляються теоретичні та методичні питання дошкільної педагогіки, поліпшилася професійна підготовка вихователів. Виходить нова література, зокрема “Керівництва для вихователя дитячого садка”. Посилюється співробітництво дошкільних закладів з родиною [8].

З 1953 р. навчально-виховну роботу почали планувати за віковими групами: молодша (3 – 4 роки), середня (5 років), старша (6 років). Друкується значна кількість посібників, підручників з дошкільної педагогіки. Науковцями досить глибоко в цей час розроблялося питання організації гри дітей дошкільного віку, розвитку мови, трудового виховання, психологічних аспектів навчання й розвитку дошкільників.

Науковими дослідженнями та практикою було доведено, що діти з перших днів життя потребують виховання, а не лише догляду й обслуговування. Міністерство охорони здоров’я, якому підпорядковувалися ясла, забезпечувало охорону життя й здоров’я дітей від 2-х місяців життя до 3-х років. Дещо пізніше створено новий вид дошкільного закладу – ясла-садок. Його призначення й завдання Рада Міністрів СРСР визначила в постанові “Про заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних установ, поліпшення виховання та медичного обслуговування дітей дошкільного віку” (1959), згідно з якою ясла та дитячі садки об’єднувались у єдиний дошкільний заклад. Об’єднання ясел з дитячим садком зумовило їхні підпорядкування Міністерству освіти України. Дітей ясельного віку, тобто від народження до 3 років, стали виховувати сестри-виховательки, обізнані не лише з медичним доглядом, а й з навчально-виховною роботою з малятами. В Україні розгорнулося будівництво для ясел-садків приміщень за новими типовими проектами [9, с. 138].

Новий тип дошкільного закладу забезпечував виховання дитини від народження до семи років. Для цього вперше була розроблена єдина програма виховання дітей переддошкільного й дошкільного віку, яка визначила зміст наступності у вихованні [10].

У 40 – 50-ті рр. ХХ ст. широко розглядалося питання організації просвіти батьків дітей дошкільного віку в контексті теорії „уседозволювального“ виховання, в основу якої були покладені ідеї видатних теоретиків О. Брим, Дж. Боулбі, Р. Блад, К. Рой.

Установлено, що “уседозволювальне” чи “пермісивне” виховання (від англ. permission – дозвіл) характеризується відсутністю будь-яких жорстких заборон дітям із боку батьків. Особливу роль у поширенні “уседозволювальної” ідеології відіграла теорія прихильності, згідно з якою сильна прихильність до батьків, особливо до матері, дає дитині можливість розвинути базову довіру до світу й позитивну самооцінку. Учені дослідили особливості емоційного зв’язку

“мати – дитина”, вплив розлуки з матір’ю на розвиток дитини, взаємозв’язок відсутності материнської любові й психопатологічних відхилень. Науковці також стверджували, що ізоляція дитини від матері має тривалий і негативний ефект на психоемоційний розвиток немовляти.

Визнання психологами матері як джерела емоційної підтримки малюка. Тепло й ласка, що дитина отримує від матері в перші роки життя, є більш важливими, ніж правильний догляд чи навчання, здійснювані нею.

Функцію адаптації виконує батько, а емоційної підтримки – мати. Акцент на її відповідальності за гармонійний розвиток дитини сфокусували увагу у вихованні дитини саме на матері та на пермісивності материнської природи. Це є поясненням того, що жінки частіше балують дітей, є пермісивність жіночої чи материнської природи.

У сімейному вихованні “уседозволювальна” теорія орієнтувала батьків на те, що вони не мають влади над дітьми, які повинні поводитися вільно, розкуто й незалежно від дорослих. Непокірність дітей розглядалася як вияв “твердого духу”. Науковці стверджували, що дитина займає в родині верховну роль, тому для її виховання необхідна певна освіта батьків. Таким чином, “уседозволювальне” виховання спровокувало нову хвилю в розвитку батьківської просвіти. Уважалося, що діти придбали свій особливий статус і що для того, щоб стати добрими батьками, потрібно безперервно вчитися.

Зміст батьківської просвіти змінюється у зв’язку з розвитком дошкільної психології (соціальної, експериментальної, генетичної). Тепер основний акцент робився не на фізичній турботі про малюка, а на забезпеченні його психологічного благополуччя, на його психоемоційному розвитку (наприклад, посібник Дж. Боулбі “Материнська турбота й психічне здоров’я”, 1951 р.).

На основі аналізу історико-педагогічної літератури в дослідженні вченими було встановлено, що в рамках “уседозволювального” виховання також були змінені акценти у формулюванні завдань просвіти батьків дітей дошкільного віку. Допомога у виконанні функцій фізичного догляду за дитиною ставиться лише на третє місце після таких першочергових завдань, як допомога батькам в набутті новітніх знань про психологічне благополуччя малюка, його психоемоційний розвиток і допомога в установленні доброзичливих стосунків між батьками й дитиною, налагодженні довіри й любові в родинних стосунках.

Було доведено, що на другому з визначених етапів розвитку батьківської просвіти триває розробка теоретичних засад батьківської просвіти: давалося нове теоретичне обґрунтування поняття “батьківська просвіта” (як діяльність, що використовує освітні методи для впливу на виконання батьківської ролі), фахівцями виокремлювалися етапи розвитку просвіти батьків: етап неформальної підготовки до батьківства, етап професійної підготовки до батьківства, етап підготовки до батьківства з позиції соціальних наук. Поряд із методом консультування, групового обговорення виділяють метод застосування засобів масової інформації.

Підбиваючи підсумок, необхідно відзначити, що в період Великої вітчизняної війни та в повоєнний час розвиток системи дошкільного виховання посідало чільне місце в розвитку освіти України. Незважаючи на досить великі труднощі у вихованні й навчанні дітей дошкільного віку, у цей період за короткий час значно розвинулась мережа дитячих дошкільних установ, особливо в містах. Відзначається також вдосконалення навчання та виховання дошкільників, поліпшився якісний склад педагогічних працівників дитячих дошкільних закладів, збільшилася кількість дітей дошкільного віку, охоплених суспільним дошкільним вихованням.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Головань Т. М. Наукові підходи до визначення змісту вітчизняної дошкільної освіти у 20-ті рр. XX століття. Улюкаєва І. Г. Стан дослідження історії становлення і розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні в історико-педагогічній науці. Єськова Т. Л. Проблема виховання в дошкільників працелюбності у вітчизняній педагогічній теорії та практиці у першій третині XX ст. Головань М. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання у Криму (друга половина XIX – початок XX століття)
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Ф. 2581, оп. 1, спр. 162.
3. ЦДАВОВУ, Ф. 166, оп 15, спр. 83.
4. ЦДАВОВУ, Ф. 166, оп 15, спр. 2188.
5. Освіта в інноваційному поступі суспільства: Тези доповіді міністра освіти і науки України на підсумковій колегії МОН України 17 серпня 2006 року // Освіта України. – 2006. – № 60-61. – С. 1 – 21.

6. Про заходи по дальшого розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшення виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку // Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 21 травня 1959 р. № 558. – К.: Радянська школа, 1980. – С. 17 – 20.
7. <http://www.br.com.ua/>
8. <http://uk.wikipedia.org/>
9. Мир детства. Дошкольник (Под ред. А.Г. Хрипковой). М.: Педагогика, 1979
10. Доронова Т., Якобсон С. Программа воспитания и обучения детей от 3 до 6 лет в детском саду “Радуга”. – М., 1993.
11. Методические рекомендации к “Программе воспитания и обучения детей в детском саду”. – М.: Просвещение, 1986.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Біденко Наталія Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ім. В. Винниченка.
Наукові інтереси: історія розвитку освіти України у XX – XXI столітті.

УДК 94 (477,65) “1812”

К ИСТОРИИ БОЛТЫШСКОГО ИМЕНИЯ РАЕВСКИХ

Вадим БУХАРОВ (Кіровоград)

У статті простежуються основні етапи в історії Бовтиська маєтку героя Вітчизняної війни 1812 року Миколи Миколайовича Раєвського і його нащадків, вводяться в науковий обіг раніше невідомі факти і відомості з історії маєтку, а також уточнюється місце розташування центральної садиби Бовтиська маєтку, до і після його розділу між спадкоємцями в XIX столітті, що матиме практичне значення при вирішенні питань розвитку Бовтиська частини Історико-архітектурного заповідника родини Раєвських в даний час.

Ключові слова: маєток, війна, герой, Раєвський.

В статье прослеживаются основные этапы в истории Болтышского имения героя Отечественной войны 1812 года Николая Николаевича Раевского и его потомков, вводятся в научный оборот ранее неизвестные факты и сведения по истории имения, а также уточняется местоположение центральной усадьбы Болтышского имения, до и после его раздела между наследниками в XIX веке, что будет иметь практическое значение при решении вопросов развития Болтышской части Историко-архитектурного заповедника семьи Раевских в настоящее время.

Ключевые слова: имение, война, герой, Раевский.

The article deals with the main stages in the history of the Boltyskiy manor, which belonged to the hero of the Patriotic War in 1812 – Nikolai Rayevsky and his descendants. The author introduces unknown facts and information on the history of the manor and specifies the location of the Boltyskiy central manor before and after its division among the heirs in the XIX century. This research will have practical importance in dealing with the development of the Boltyska part of the historical and architectural reserve of Rayevskys family nowadays.

Keywords: estate, war, hero, Rayevskii.

В исторической литературе имение Раевских “Болтышка” неразрывно связано с именем героя Отечественной войны 1812 года, члена Государственного совета России, генерала от кавалерии Николая Николаевича Раевского и его не менее знаменитых потомков. Однако специальных исследований, посвященных истории Болтышского имения Раевских не существует, за исключением отдельных, и очень отрывочных сведений, упоминаемых исключительно в контексте исследований, освещающих жизнь и деятельность различных представителей семьи Раевских. В немногочисленных краеведческих трудах, представляемая история Болтышского имения не опирается на выверенные первоисточники, во многом надуманна и искажена. Таким образом, отсутствие научного исследования по истории имения, уже напрямую создает определенные трудности при обосновании решений по развитию территории Заповедника семьи Раевских. Данное исследование во многом заполняет создавшийся вакуум и служит основой для дальнейших научных изысканий по обозначенной теме, с целью дальнейшего практического применения, в том числе, и в музейно-экскурсионной деятельности Заповедника.

Свое название Болтышское имение Раевских получило благодаря селу с одноименным названием Болтышка, в котором находилась экономическая контора имения и главный усадебный дом Раевских. Границы имения пролегали в пределах Чигиринского и Черкасского уездов Киевской губернии, что соответствует современным территориям Александровского района Кировоградской области и Смелянского района Черкасской области. Однако эти плодороднейшие земли не всегда принадлежали древнему дворянскому роду Раевских, и